COMISIA
EUROPEANĂ

Bruxelles, 11.10.2021
COM(2021) 1000 final

RAPORT AL COMISIEI CĂTRE CONSILIU ȘI PARLAMENTUL EUROPEAN

cu privire la punerea în aplicare a Directivei 91/676/CEE a Consiliului privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, întocmit pe baza rapoartele statelor membre pentru perioada 2016-2019

{SWD(2021) 1001 final}

RAPORT AL COMISIEI CĂTRE CONSILIU ȘI PARLAMENTUL EUROPEAN

cu privire la punerea în aplicare a Directivei 91/676/CEE a Consiliului privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, întocmit pe baza rapoartele statelor membre pentru perioada 2016-2019

1. CARE ESTE PROBLEMA

Nutrienții precum azotul (N) și fosforul (P) sunt elemente esențiale pentru plante. Aceștia sunt adesea utilizați ca îngrășăminte în agricultură pentru a garanta creșterea productivității și produse de calitate. Cu toate acestea, cererea din ce în ce mai mare de producție de alimente a condus la o creștere a producției și a utilizării îngrășămintelor, asociate cu ineficiențe considerabile, rezultând în poluarea apei, aerului și solului și afectând sănătatea umană și mediul.

La nivel mondial, surplusul de azot și de fosfor din mediu depășește deja limitele planetare sigure, reprezentând o amenințare gravă la adresa naturii și a climei[1]. Europa aduce o contribuție considerabilă la această formă de poluare, iar Agenția Europeană de Mediu (AEM) estimează că, în Europa, limita pierderilor de azot este depășită cu un factor de 3,3, iar limita pierderilor de fosfor cu un factor de 2[2].

Strategiile „Biodiversitate”[3] și „De la fermă la consumator”[4] au stabilit un obiectiv comun de reducere a pierderilor de nutrienți în mediu cu cel puțin 50 % până în 2030, menținând în același timp fertilitatea solului. Directiva 91/676/CEE a Consiliului[5] privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole („Directiva privind nitrații”) este un act legislativ esențial pentru atingerea acestui obiectiv și a altor obiective ale Pactului verde european[6].

Directiva privind nitrații constituie, de asemenea, o măsură de bază în temeiul Directivei-cadru privind apa (DCA)[7], care prevede ca toate apele de suprafață europene – lacuri, râuri, ape de tranziție și de coastă și ape subterane – să atingă „starea bună” până în 2027, cel mai târziu. Împreună cu Directiva privind tratarea apelor urbane reziduale (DTAUR)[8], Directiva privind nitrații joacă un rol esențial în îmbunătățirea stării corpurilor de apă din UE, întrucât poluarea cu nutrienți este una

1 Steffen, W., *et al.*, 2015, „Planetary boundaries: guiding human development on a changing planet” (Limitele planetare: orientarea dezvoltării umane pe o planetă în schimbare), Science, 347(6223), p. 1259855.

2 Raport comun al AEM/FOEN (2020) „Is Europe living within the limits of our planet? An assessment of Europe's environmental footprints in relation to planetary boundaries” (Trăiește Europa în limitele planetei noastre? O evaluare a amprentei de mediu a Europei în raport cu limitele planetare).

3 Comunicarea Comisiei intitulată „Strategia UE privind biodiversitatea pentru 2030 – Readucerea naturii în viețile noastre”, COM/2020/380 final.

4 Comunicarea Comisiei intitulată „O strategie «De la fermă la consumator» pentru un sistem alimentar echitabil, sănătos și ecologic”, COM/2020/381 final.

5 Directiva 91/676/CEE a Consiliului privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole.

6 Comunicarea Comisiei intitulată „Pactul verde european”, COM/2019/640 final/3.

7 Directiva 2000/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2000 de stabilire a unui cadru de politică comunitară în domeniul apei.

8 Directiva Consiliului privind tratarea apelor urbane reziduale (91/271/CEE).

dintre principalele cauze ale neatingerii stării bune[9,10]. În plus, Directiva privind nitrații este un instrument esențial pentru prevenirea poluării cu nutrienți a apelor de coastă și marine în temeiul Directivei-cadru „Strategia pentru mediul marin”[11,12].

Directiva privind nitrații impune statelor membre:

– să identifice apele afectate și expuse riscului de a fi afectate de poluarea cu nitrați, precum și să desemneze drept zone vulnerabile la nitrați (ZVN) suprafețele de teren care alimentează aceste ape, unde agricultura contribuie în mod semnificativ la această poluare;

– să elaboreze programe de acțiune cu măsuri de reducere și prevenire a poluării cu nitrați, să aplice astfel de programe în zonele vulnerabile la nitrați sau pe întregul teritoriu și să consolideze aceste măsuri de îndată ce se dovedește că acestea nu sunt suficiente pentru atingerea obiectivelor directivei.

De asemenea, directiva solicită Comisiei să informeze Parlamentul European și Consiliul o dată la patru ani cu privire la stadiul punerii în aplicare a directivei pe baza rapoartelor statelor membre.

Prezentul raport este însoțit de un document de lucru al serviciilor Comisiei **[**SWD(2021) 1001**]**, care cuprinde hărți și tabele privind indicatorii încărcării cu nutrienți din surse agricole, calitatea apei și zonele vulnerabile la nitrați desemnate.

2. EVOLUȚIA PRESIUNILOR DIN AGRICULTURĂ

Suprafața agricolă și șeptelul[13]

Suprafața agricolă a UE acoperă aproximativ 47 % din suprafața totală a UE-27 +UK. Producția agricolă a crescut cu 14,5 % între 2010 și 2019.

Producția animalieră este responsabilă de aproximativ 81 % din aportul de azot agricol în sistemele acvatice și de 87 % din amoniacul provenit din emisiile agricole în atmosferă[14].

Cea mai mare densitate a șeptelului, exprimată în unitate de animal pe hectar, a fost înregistrată în Țările de Jos (3,8), cu o tendință crescătoare din 2013, Malta (2,9), cu o tendință descrescătoare din 2010 și Belgia (2,8), care rămâne stabilă din 2005.

9 „European waters - Assessment of status and pressures 2018” (Apele europene – Evaluarea stării și a presiunilor 2018) – Agenția Europeană de Mediu.

10 SWD (2019) 30 final – „A European Overview of the second River Basin Management Plans” (O prezentare generală la nivel european a celui de al doilea set de planuri de management al bazinelor hidrografice).

11 Directiva 2008/56/CE de instituire a unui cadru de acțiune comunitară în domeniul politicii privind mediul marin.

12 Raportul nr. 17/2019 al AEM, „Marine messages II” (Mesaje marine II).

13 Tabelele 1-9 și hărțile 1-5 din documentul de lucru al serviciilor Comisiei.

14 Westhoek H., Lesschen J.P., Leip A., Rood T., Wagner S., De Marco A., Murphy-Bokern D., Pallière C., Howard C.M., Oenema O. & Sutton M.A. (2015) „Nitrogen on the Table: The influence of food choices on nitrogen emissions and the European environment” (Azotul pe masă: influența alegerilor alimentare asupra emisiilor de azot și mediul european). [European Nitrogen Assessment Special Report on Nitrogen and Food (seria Raport special de evaluare a relației dintre azot și alimente în Europa.)]. Centre for Ecology & Hydrology, Edinburgh, UK.

Bilanțul nutrienților[15]

Bilanțul nutrienților este definit drept diferența dintre aporturile de nutrienți care intră într-un sistem agricol (în principal îngrășămintele) și ieșirile de nutrienți care părăsesc sistemul (în principal culturile și furajele). Un surplus de nutrienți se înregistrează atunci când plantele nu preiau toți nutrienții și reprezintă o potențială pierdere pentru mediu, în timp ce un bilanț negativ indică faptul că solul este secătuit, cu riscul de pierdere a fertilității solului. Eurostat a promovat utilizarea unei metodologii comune[16] pentru calcularea bilanțurilor nutrienților, dar aceasta nu este utilizată de toate statele membre, ceea ce împiedică efectuarea de comparații. De asemenea, unele state membre nu raportează către Eurostat bilanțurile nutrienților[17].

Pentru UE-27+UK, între perioadele de raportare 2008-2011 și 2012-2015, atât bilanțul net al azotului, cât și cel al fosfaților au crescut ușor la nivelul UE-28 de la 31,8 la 32,5 kg N/ha și, respectiv, de la 1,8 la 2,0 kg P/ha. Pentru perioada 2016-2019, bilanțurile azotului sunt mai mari de 100 kg/ha pentru Belgia, Cipru, Luxemburg și Țările de Jos. Bilanțurile fosfaților depășesc 20 kg/ha pentru Cipru, Irlanda și Malta. Din 2008, pentru statele membre care prezintă un excedent ridicat de nutrienți, singura scădere a fost observată în Malta în ceea ce privește bilanțul fosfaților.

Evacuarea în mediu a azotului provenit din agricultură[18]

Din păcate, informațiile privind contribuția agriculturii la evacuarea de azot în mediul acvatic nu au fost furnizate de 13 state membre[19]. Pe baza datelor furnizate de statele care au făcut acest lucru, agricultura este responsabilă de 22 % până la 99 % din cantitatea totală de azot din mediu, în medie 77 %, așadar este cea mai importantă sursă. În comparație cu perioada anterioară, se observă o imagine inegală: pentru cele 14 state membre care au raportat date aferente ultimelor două perioade de raportare, partea din evacuarea de azot atribuită agriculturii a scăzut pentru șase state membre și a crescut pentru opt state membre.

3. IDENTIFICAREA LOCULUI ÎN CARE ARE LOC POLUAREA

Realizarea emblematică 1 – Vizualizator pentru un acces mai bun la datele raportate privind nitrații
Centrul Comun de Cercetare al Comisiei a creat un vizualizator online care permite accesul la datele de raportare în temeiul Directivei privind nitrații. Pot fi accesate registrele regionale și chiar individuale ale stațiilor privind calitatea apei și sunt furnizate, de asemenea, date agricole.

Monitorizare[20]

Directiva privind nitrații impune statelor membre să elaboreze și să pună în aplicare programe de monitorizare adecvate pentru a evalua eficacitatea programelor de acțiune. Aceasta stabilește principii și criterii de bază pentru monitorizarea apei, dar

15 Tabelele 10-17 din documentul de lucru al serviciilor Comisiei.
16 Metodologia și manualul Eurostat/OCDE privind bugetele pentru nutrienți (2013).
17 BE, CY, DK, EE, EL, LT, LU, MT.
18 Tabelul 18 din documentul de lucru al serviciilor Comisiei.
19 AT, BG, DK, EE, EL, FR, HR, IT, LT, LU, MT, RO.
20 Tabelele 19-23 și figurile 1-5 din documentul de lucru al serviciilor Comisiei.

aspectele precum densitatea rețelei de monitorizare, stabilitatea și frecvența prelevării de probe țin în continuare de responsabilitatea statelor membre.

Pentru prima dată, statelor membre li s-a solicitat să raporteze cu privire la fiecare dintre stațiile de monitorizare care au fost eliminate din rețeaua lor de monitorizare, motivele acestor eliminări și stațiile alternative instalate în cazul în care poluarea este persistentă. În ultimele două perioade de raportare, au putut fi calculate tendințele pentru 83 % dintre stațiile de monitorizare a apelor subterane (cu toate acestea, doar 20 % în Suedia) și 75 % dintre stațiile de monitorizare a apelor de suprafață (cu toate acestea, sub 50 % pentru Grecia, Ungaria, Letonia, Malta, Slovacia și Suedia).

În ceea ce privește apele sărate, este binevenit faptul că reducerea semnificativă de 29 % a numărului total de stații de monitorizare observată între 2008 și 2015 a fost parțial corectată prin stații suplimentare. Cu toate acestea, din păcate, numărul stațiilor de monitorizare a apelor sărate rămâne relativ scăzut în anumite state membre[21]. Monitorizarea apelor sărate este foarte importantă pentru a evalua poluarea apelor marine și efectele asupra biodiversității marine.

Ape subterane[22]

În perioada 2016-2019, 14,1 % dintre stațiile de monitorizare a apelor subterane au depășit în medie, anual, 50 mg de nitrați pe litru, situație comparabilă cu cea din perioada de raportare precedentă, în care 13,2 % dintre stații au depășit 50 mg/l.

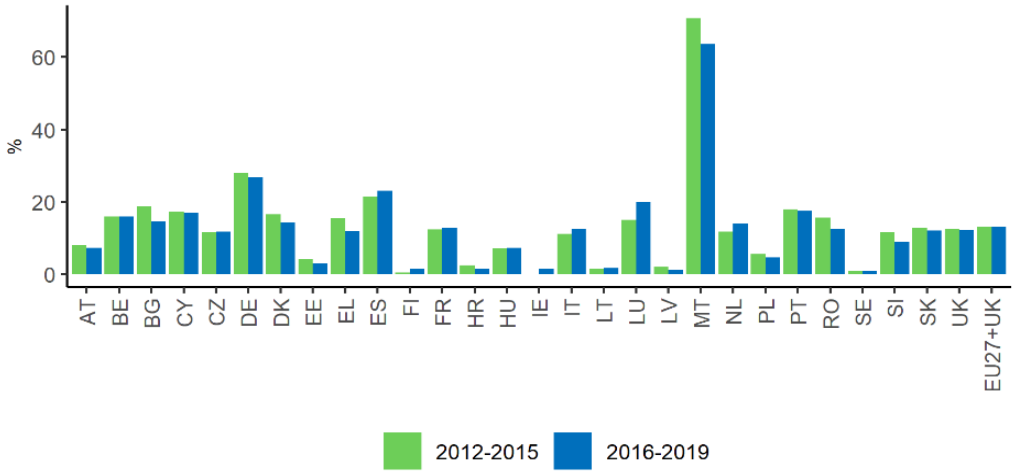

Figura 1: procentul de stații de monitorizare a apelor subterane care depășesc 50 mg de nitrați pe litru.

21 FR, HR.

22 Tabelele 24-27, figurile 6-9 și hărțile 6-17 din documentul de lucru al serviciilor Comisiei.

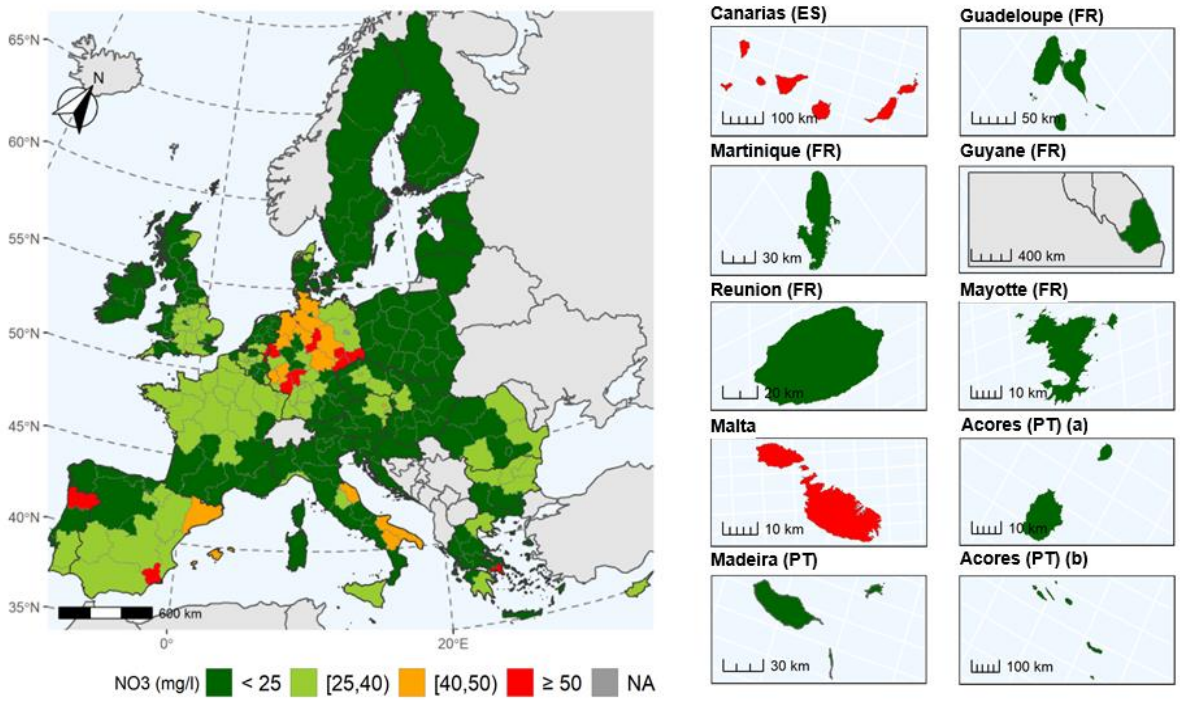

Figura 2: Concentrațiile medii anuale de nitrați din apele subterane la nivelul NUTS2 pentru perioada de raportare 2016-2019

Ape de suprafață[23]

Nitrații și fosforul din apele de suprafață pot duce la eutrofizare, adică la epuizarea oxigenului din cauza proliferării algelor, ceea ce afectează ecosistemele de apă dulce și marine. Eutrofizarea provocată de nitrați sau de fosfor atrage după sine obligația statelor membre de a lua măsuri de remediere pentru aceste ape în temeiul directivei[24].

Pentru evaluarea stării trofice, Comisia a recomandat să se urmeze clasificarea din Documentul de orientare privind eutrofizarea utilizat pentru punerea în aplicare a DCA[25], ceea ce s-a întâmplat în majoritatea statelor membre. Cu toate acestea, parametrii utilizați pentru această evaluare au variat foarte mult de la un stat membru la altul.

La nivelul UE, 36 % dintre râuri și 32 % dintre lacuri, 31 % din apele de coastă și 32 % din apele de tranziție și 81 % din apele marine au fost raportate ca fiind eutrofe. Pe de altă parte, în ceea ce privește apele dulci de suprafață, din păcate, nu sunt disponibile tendințe la nivelul UE în ceea ce privește starea trofică, din cauza lipsei de date și a diferențelor dintre metodologiile de definire a stării trofice aplicate de statele membre.

23 Tabelele 28-44, figurile 10-20 și hărțile 18-43 din documentul de lucru al serviciilor Comisiei.

24 Curtea de Justiție a Uniunii Europene a hotărât (cauza C-258/00) că excluderea anumitor categorii de ape din cauza pretinsului rol fundamental al fosforului în poluarea apelor respective este incompatibilă atât cu logica, cât și cu obiectivul directivei.

25 „Guidance document on eutrophication assessment in the context of European water policies.Guidance document No 23" (Document de orientare privind evaluarea eutrofizării în contextul politicilor europene în domeniul apei. Documentul de orientare nr. 23).

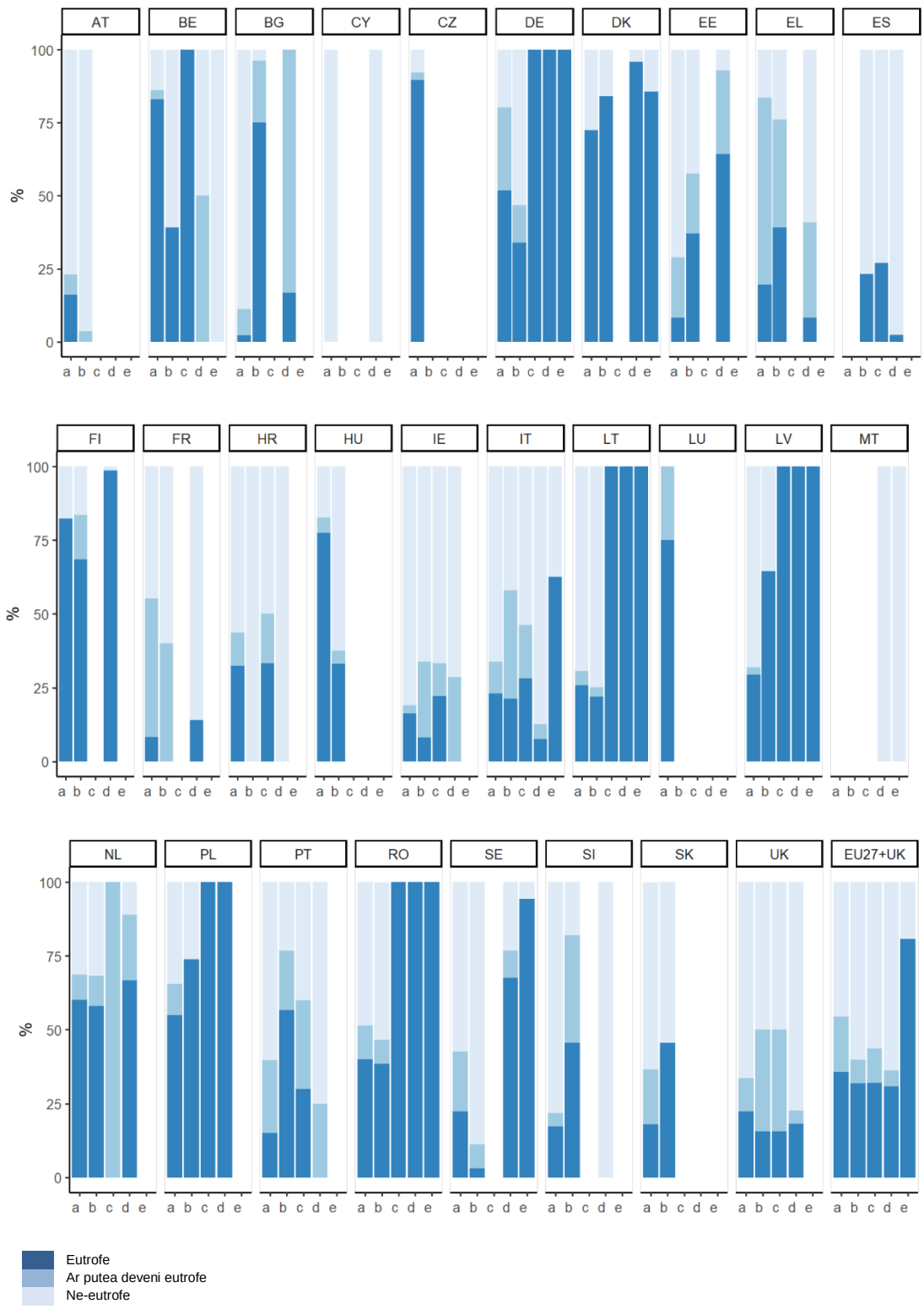

Figura 3: Diagrama de frecvență a stării trofice a râurilor (a), a lacurilor (b), a apelor de tranziție (c), a apelor de coastă (d) și a apelor marine (e) în perioada de raportare 2016-2019.

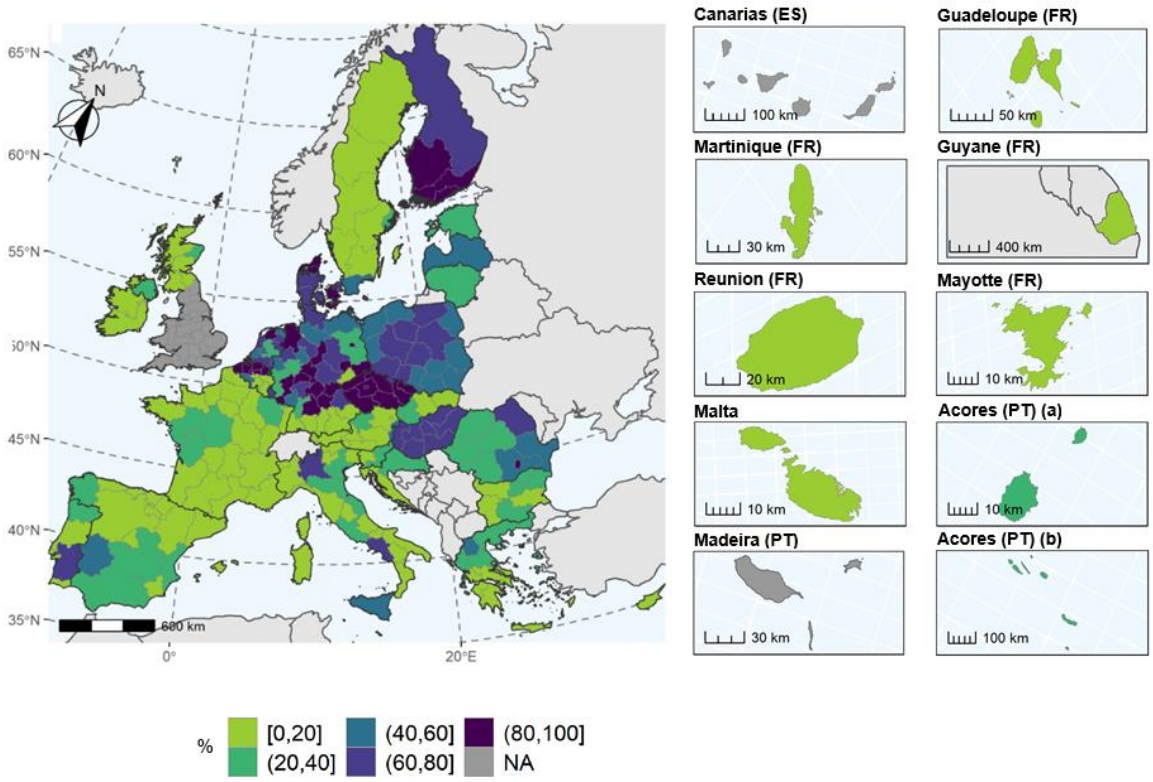

Figura 4: Procentul stațiilor de monitorizare a apelor de suprafață (toate categoriile) în stare eutrofă la nivelul NUTS2, pentru perioada de raportare 2016-2019

Realizarea emblematică 2: Conferința Baltica noastră
Având în vedere problema foarte acută a eutrofizării, care afectează 97 % din suprafața Mării Baltice, la 28 septembrie 2020, cu ocazia „Conferinței Baltica noastră”, sub auspiciile comisarului Sinkevičius, miniștrii agriculturii, pescuitului și mediului din statele membre de la Marea Baltică au lansat o declarație politică comună prin care s-au angajat să intensifice împreună eforturile de a aduce Marea Baltică la o stare ecologică bună prin reducerea presiunilor esențiale și, în special, a presiunii nutrienților.
Această declarație face referire la Directiva privind nitrații ca instrument esențial pentru atingerea acestei stări ecologice bune. Ea invită statele membre să revizuiască desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați, după caz. De asemenea, solicită revizuirea măsurilor din programele de acțiune.

4. DESEMNAREA ZONELOR POLUATE[26]

Statele membre trebuie să identifice zonele poluate și să le desemneze ca zone vulnerabile la nitrați pentru a aplica măsuri obligatorii în zonele respective. În loc să desemneze zonele vulnerabile la nitrați, aceste state pot opta să aplice programul de acțiune pe întregul teritoriu propriu. Austria, Danemarca, Finlanda, Germania, Irlanda, Lituania, Luxemburg, Malta, Țările de Jos, Polonia, România, Slovenia și Belgia (limitată la Flandra) au urmat această abordare. În Regatul Unit, acest lucru a fost valabil și pentru Irlanda de Nord.

Unele state membre definesc, de asemenea, tipuri suplimentare de zone (de exemplu, „hotspoturi” sau „zone roșii”) cu măsuri consolidate din cauza unui nivel local mai ridicat de poluare sau din cauza proximității față de punctele de captare a apei potabile. Acest lucru se poate întâmpla atât în cazul statelor membre care

[26] Tabelele 45 și 46 și hărțile 44 și 45 din documentul de lucru al serviciilor Comisiei.

desemnează zone vulnerabile la nitrați, cât și al celor care adoptă abordarea privind întregul teritoriu.

Între 2012-2015 și 2016-2019, suprafața totală a zonelor vulnerabile la nitrați (inclusiv statele membre care aplică o abordare privind întregul teritoriu) a crescut cu 14,4 %.

Cu toate acestea, datele privind calitatea apei raportate de statele membre arată că există zone cu poluare sau potențială poluare a apei care nu sunt incluse în zonele vulnerabile la nitrați. Bulgaria, Cipru, Spania, Estonia, Letonia și Portugalia au un număr foarte mare de hotspoturi care nu sunt incluse în zonele vulnerabile la nitrați.

În unele state membre, cum ar fi Bulgaria, Spania, Ungaria, Italia și Slovacia, zonele vulnerabile la nitrați sunt uneori zone foarte limitate, care nu iau în considerare întreaga zonă de captare a apei, ceea ce duce la o desemnare foarte fragmentată și la o eficiență redusă a programelor de acțiune.

În pofida dispozițiilor legale, s-a observat că eutrofizarea nu este luată în considerare în mod suficient pentru identificarea și desemnarea zonelor poluate. Comisia se așteaptă ca toate statele membre să remedieze de urgență această deficiență, pentru a asigura desemnarea adecvată și eficace a zonelor vulnerabile la nitrați.

5. CE FAC STATELE MEMBRE ÎN ACEST SENS

Programele de acțiune se aplică în cadrul zonelor vulnerabile la nitrați sau pe întregul teritoriu. Acestea trebuie actualizate cel puțin o dată la 4 ani. Mai multe state membre au adoptat programe de acțiune și la nivel regional.

Măsurile din cadrul programelor de acțiune ar trebui să asigure o fertilizare echilibrată, adică îngrășămintele, în special îngrășămintele pe bază de azot, să fie utilizate cu cea mai mare eficiență, reducând la minimum pierderile de nitrați în mediu, reducând și prevenind astfel poluarea. Tot mai multe state membre (17 pentru această perioadă de raportare) includ, de asemenea, măsuri legate de fertilizarea cu fosfor, care este necesară atunci când pierderile de fosfor duc la eutrofizarea apelor.

Începând din 2012, statele membre au la dispoziție recomandări științifice și tehnice pentru stabilirea programelor de acțiune pentru fiecare tip de măsură[27].

Majoritatea statelor membre au adoptat programe de acțiune noi sau revizuite în perioada de raportare 2016-2019. Sunt necesare în continuare actualizări pentru Belgia (Valonia), Cipru, Finlanda și România.

Realizarea emblematică 3 – Sistemul de informații referitor la programul de acțiune privind nitrații (NAPINFO)
Comisia a pus la dispoziția publicului o compilație unică a tuturor abordărilor și măsurilor adoptate de toate statele membre în cadrul programelor de acțiune în temeiul Directivei 91/676/CEE[28]. Această bază de date foarte cuprinzătoare, elaborată în colaborare cu statele membre, include, de asemenea, o analiză a potențialului acestor măsuri de combatere a poluării cu nutrienți[29].

Analiza din raportul NAPINFO arată că există o variabilitate semnificativă între programele de acțiune în ceea ce privește măsurile puse în aplicare și nivelul de

27 Recomandări pentru stabilirea programelor de acțiune în temeiul Directivei 91/676/CEE privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole (2012).
28 https://ec.europa.eu/environment/water/water-nitrates/studies.html.
29 https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/spaces/viewspace.action?key=NAPINFO.

ambiție al acestor măsuri. Există posibilitatea ca statele membre să învețe unele de la altele, în special atunci când circumstanțele regionale sunt similare (climă, sol). Schimbul de bune practici facilitat de această bază de date ar trebui utilizat pentru a optimiza programele de acțiune.

20 de state membre au raportat previziuni privind calitatea apei, 9 au prevăzut o reducere suplimentară a concentrațiilor de nitrați în apele subterane și de suprafață, 6, o tendință negativă și 5, statu-quo. Trebuie menționat faptul că directiva impune ca statul membru să ia măsuri preventive atunci când calitatea apei stagnează și nu se îmbunătățește. Comisia invită toate statele membre să utilizeze și să raporteze previziunile privind calitatea apei, pentru a preveni în mod corespunzător orice risc de poluare suplimentară a apei.

Statele membre constată adesea că efectele schimbărilor climatice îngreunează anticiparea calității viitoare a apelor de suprafață și a apelor subterane. Condițiile neașteptate de secetă din Europa din 2018 și 2019 au dus la scăderea productivității culturilor, dar și la creșterea poluării cu nutrienți. Schimbările climatice conduc, de asemenea, la perioade cu precipitații intense, care pot duce la saturarea cu apă a terenurilor, la inundații și un risc ridicat de pierderi de nutrienți.

Este posibil ca programele de acțiune actuale să nu abordeze încă în mod adecvat aceste riscuri și să nu fie eficiente pentru a limita pierderile de nutrienți în timpul sau în urma secetelor sau inundațiilor. Comisia insistă asupra faptului că statele membre ar trebui să ia în considerare aceste previziuni și riscuri în cadrul revizuirii programelor de acțiune, aplicând principiul precauției.

6. LIMITAREA UTILIZĂRII GUNOIULUI DE GRAJD ÎN ZONELE POLUATE

Una dintre cele mai importante dispoziții ale directivei este aceea că, în zonele în care se aplică programele de acțiune, fermierii nu pot aplica pe terenurile lor mai mult de 170 kg de azot pe hectar pe an, derivat din gunoiul de grajd. Această limită se aplică pe întregul teritoriu al UE, oriunde apa este deja poluată sau riscă să fie poluată, indiferent de condițiile climatice și ale solului și de culturile cultivate.

Cu toate acestea, condițiile de cultivare din regiunile nordice mai reci pot fi diferite în comparație cu regiunile vestice blânde de pe coasta Atlanticului sau cu condițiile climatice calde și uscate din zona Mediteranei. Din acest motiv, Directiva privind nitrații prevede posibilitatea de a aplica o cantitate mai mare de azot pe hectar pe an. Este extrem de important să se sublinieze faptul că aceste derogări pot fi acordate numai cu condiția ca aceste valori să nu împiedice realizarea obiectivelor directivei în ceea ce privește calitatea apei. Pentru a se abate de la plafonul de 170 kg/ha, statul membru trebuie să solicite o derogare și să demonstreze prin dovezi științifice că, pentru anumite culturi, în condițiile locale, utilizarea unor cantități mai mari nu va afecta în niciun fel calitatea apei.

Această posibilitate de utilizare a unei cantități mai mari de gunoi de grajd este acordată prin decizii ale Comisiei prin care se identifică tipurile de ferme și se stabilesc condiții de agro-mediu mai stricte. Aceste decizii sunt adoptate în urma unui aviz favorabil al statelor membre din cadrul Comitetului pentru nitrați[30], care sprijină Comisia în punerea în aplicare a directivei.

[30] https://ec.europa.eu/transparency/comitology-register/screen/committees/C11400/consult?lang=ro.

În cursul perioadei de raportare, au fost acordate derogări următoarelor state membre: Belgia, cu privire la regiunea Flandra, Danemarca, Irlanda, Italia, cu privire la regiunile Lombardia și Piemonte (care au expirat în decembrie 2019 și nu au fost reînnoite) și Țările de Jos. În ceea ce privește Regatul Unit, o decizie cu privire la Anglia, Scoția și Țara Galilor a expirat în decembrie 2016, iar o nouă decizie a fost acordată cu privire la Irlanda de Nord (valabilă pentru întreaga perioadă de raportare).

7. CE FACE COMISIA PENTRU A ASIGURA CONFORMITATEA

Comisia poartă un dialog constant cu statele membre pentru a asigura respectarea deplină a directivei. Acest dialog se axează pe conținutul programelor de acțiune, pe necesitatea unor măsuri suplimentare, a desemnărilor noi sau revizuite ale zonelor vulnerabile la nitrați și pe monitorizarea consolidată a calității apei. În acest sens, Comisia ia în considerare, de asemenea, cerințele în ceea ce privește calitatea apei în temeiul Directivei-cadru privind apa și al Directivei-cadru „Strategia pentru mediul marin”, precum și riscurile emisiilor de amoniac generate de îngrășăminte, reglementate în temeiul Directivei privind angajamentele naționale de reducere a emisiilor[31].

În perioada de raportare, erau în desfășurare 10 proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor statelor membre:

– Belgia: Valonia, cu privire la programul de acțiune privind nitrații, Flandra, cu privire la condițiile de derogare

– Bulgaria (închisă în 2018);

– Estonia (închisă în 2017);

– Franța, cu privire la desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați (închisă în 2019);

– Germania, cu privire la programul de acțiune;

– Grecia, cu privire la desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați și programele de acțiune (închisă în 2020);

– Italia, cu privire la stabilitatea rețelei de monitorizare, desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați și programele de acțiune;

– Polonia, cu privire la desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați și programele de acțiune (închisă în 2018);

– Slovacia, cu privire la monitorizarea calității apei și programul de acțiune privind nitrații (închisă în 2019) și

– Spania, cu privire la stabilitatea rețelei de monitorizare, zonele vulnerabile la nitrați și programele de acțiune privind nitrații.

8. CONTRIBUȚIA POLITICII AGRICOLE COMUNE

Cea mai recentă reformă a politicii agricole comune oferă instrumente pentru combaterea poluării cu nutrienți.

Noua condiționalitate consolidată stabilește obligații pentru angajamente agricole mai ambițioase și mai durabile prin intermediul „bunelor condiții agricole și de

[31] Directiva (UE) 2016/2284 privind reducerea emisiilor naționale de anumiți poluanți atmosferici.

mediu (GAEC)”[32] și al cerințelor legale în materie de gestionare (SMR), acestea din urmă incluzând conformitatea cu Directiva privind nitrații și cu Directiva-cadru privind apa.

În plus, noile programe ecologice vor beneficia de sprijin financiar pentru a recompensa fermierii care adoptă bune practici în materie de mediu și climă dincolo de nivelul de referință obligatoriu al condiționalității, care să permită îndeplinirea ambițiilor Pactului verde.

În recomandările sale privind planurile strategice PAC, Comisia a solicitat acțiuni de combatere a poluării cu nutrienți pentru 26 de state membre.

Serviciile de consiliere agricolă vor informa fermierii cu privire la inovare, cercetare, practici și tehnologii pentru a asigura, printre altele, agricultura ecologică, inclusiv reducerea pierderilor de nutrienți.

9. CONCLUZII

Punerea în aplicare și asigurarea respectării Directivei privind nitrații au redus pierderile de nutrienți din agricultură în ultimii 30 de ani. Dovezile permit să se concluzioneze că, în absența directivei, nivelurile de poluare a apei în UE ar fi semnificativ mai ridicate.

Datele privind concentrația de nitrați la nivelul UE arată că, de la adoptarea directivei, calitatea apelor subterane s-a îmbunătățit, însă procesul de îmbunătățire a încetinit considerabil după 2012. Acest lucru poate fi interpretat în sensul că primele rezultate au fost deja atinse, iar acum sunt necesare măsuri mai ambițioase pentru a îmbunătăți tendința pozitivă. Un procent ridicat de stații de monitorizare a apelor subterane indică în continuare niveluri care depășesc limita maximă de 50 mg de nitrați/l în Malta, Germania, Luxemburg, Spania, Portugalia și Belgia (regiunea Flandra).

Monitorizarea calității apei de către statele membre s-a îmbunătățit în ceea ce privește evaluarea eutrofizării, precum și în ceea ce privește apele sărate. Eutrofizarea este o problemă majoră pentru toate tipurile de ape de suprafață, având în vedere că apele interioare, de tranziție, de coastă și marine sunt încă grav afectate. O serie de state membre care se remarcă prin numărul mare de ape eutrofe sunt Cehia, Finlanda, Danemarca, Luxemburg, Belgia, Germania, Letonia și Polonia.

În ciuda eforturilor considerabile depuse de majoritatea statelor membre și a fermierilor, care au conceput și, respectiv, au aplicat măsuri de atenuare a pierderilor de nitrați în ape, datele privind calitatea apei arată că nivelul de punere în aplicare și de asigurare a respectării legislației nu este încă suficient pentru a atinge obiectivele directivei, la 30 de ani de la adoptarea acesteia și în pofida unor progrese:

– unele state membre înregistrează o calitate proastă a apelor pe întregul teritoriu și o problemă sistemică de gestionare a pierderilor de nutrienți din agricultură: Belgia (regiunea Flandra), Cehia, Danemarca, Germania, Finlanda, Ungaria, Letonia, Luxemburg, Malta, Țările de Jos, Polonia și Spania;

– unele state membre au hotspoturi în care poluarea nu este abordată suficient: Bulgaria, Cipru, Estonia, Franța, Italia, Portugalia și România.

[32] În special GAEC 4 – Crearea de zone tampon de-a lungul cursurilor de apă.

Prin urmare, unele state membre trebuie să ia urgent măsuri suplimentare pentru a atinge obiectivele Directivei privind nitrații, în special Belgia, Cehia, Luxemburg, Spania, Țările de Jos și Germania, care sunt cele mai îndepărtate de aceste obiective.

În fișele de țară sunt prezentate concluzii și recomandări mai specifice pentru fiecare stat membru.

Deși nu există un termen-limită pentru atingerea obiectivelor de calitate a apei din Directiva privind nitrații, obiectivele Directivei-cadru privind apa cu privire la o stare ecologică și chimică bună ar trebui să fie atinse cel târziu până în 2027, iar tendințele observate în ceea ce privește calitatea apei arată că acest lucru nu va fi realizat fără modificări drastice ale măsurilor în vigoare.

Comisia își va consolida acțiunile de îmbunătățire a punerii în aplicare și a asigurării respectării directivei corespunzător obiectivelor sale. Aceasta este o condiție prealabilă pentru a se ajunge la o reducere cu 50 % a pierderilor de nutrienți până în 2030, stabilită în contextul Pactului verde european.

10. CALEA DE URMAT

Comisia va elabora în 2022 un plan integrat de acțiune privind gestionarea nutrienților[33], pe baza Planului de acțiune privind reducerea la zero a poluării[34]. Acest lucru va contribui la coordonarea eforturilor și va viza abordarea la sursă a poluării cu nutrienți, identificarea reducerilor încărcării cu nutrienți necesare pentru atingerea obiectivelor Pactului verde european privind nutrienții, stimularea piețelor pentru nutrienți recuperați în condiții de siguranță și sustenabilitate și creșterea sustenabilității sectorului creșterii animalelor.

S-au înregistrat progrese considerabile în ceea ce privește dezvoltarea tehnologiilor de prelucrare a gunoiului de grajd. Azotul recuperat care înlocuiește îngrășămintele anorganice reduce emisiile de CO_2, în timp ce fosfații recuperați reduc dependența de rocile fosfatice importate, iar restul fracțiilor organice pot fi utilizate pe terenurile locale. Cu toate acestea, tehnologiile cele mai avansate nu sunt încă utilizate pe scară largă și există o serie de obstacole economice din cauza costurilor ridicate ale acestor procese, a costurilor de transport și a necesității frecvente de a plăti fermierii pentru aplicarea acestor produse pe terenurile lor. În plus, nivelul maxim de azot din gunoiul de grajd care poate fi aplicat în temeiul Directivei privind nitrații include și gunoiul de grajd în formă prelucrată.

Noul Regulament privind produsele fertilizante[35] va extinde în iulie 2022 domeniul de aplicare al actualului Regulament privind îngrășămintele[36], de la îngrășămintele pur anorganice la îngrășămintele organo-minerale și organice, deschizând calea pentru comercializarea acestor îngrășăminte organice prelucrate pe piața internă a UE.

33 Strategiile „Biodiversitate” și „De la fermă la consumator”.

34 Trimiterea la comunicare urmează să fie adăugată.

35 Regulamentul (UE) 2019/1009 de stabilire a normelor privind punerea la dispoziție pe piață a produselor fertilizante UE, JO L 170, 25.6.2019, p. 1.

36 Regulamentul (CE) nr. 2003/2003 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 octombrie 2003 privind îngrășămintele.

Realizarea emblematică 4 – „Azot recuperat din gunoi de grajd”: RENURE

Planul de acțiune pentru economia circulară[37] promovează reciclarea nutrienților din gunoiul de grajd și din alte surse organice pentru a înlocui îngrășămintele chimice, a căror producție este asociată cu dezavantajele gestionării resurselor în cazul fosforului[38] sau cu impactul asupra mediului în cazul azotului[39].

În timp ce, pe de o parte, cresc carbonul organic din sol și fertilitatea solului, pe de altă parte, îngrășămintele organice pot elibera mai mulți nutrienți în mediu în comparație cu îngrășămintele anorganice, prezentând astfel riscuri mai mari de poluare a apei și a aerului. Prin urmare, principala provocare este obținerea de nutrienți reciclați care să reducă la minimum pierderile în mediu.

Centrul Comun de Cercetare al Comisiei a finalizat un studiu[40] privind azotul recuperat din gunoiul de grajd și a propus criterii pentru utilizarea sa în condiții de siguranță peste pragul stabilit de Directiva privind nitrații, în mod similar cu un îngrășământ ne-organic. Materialele în cauză sunt denumite RENURE, acronim din sintagma „REcovered Nitrogen from manURE – azot recuperat din gunoi de grajd”. În prezent, Comisia analizează opțiunile pentru punerea în aplicare a acestui criteriu în cadrul juridic actual.

Finanțarea poate fi pusă la dispoziție prin PAC, ajutorul de stat și Interreg[41], dar și prin elementele tranziției verzi din cadrul planurilor naționale de redresare și reziliență, explicând modul în care acestea contribuie la atingerea obiectivelor de mediu stabilite la nivelul UE[42].

Programul UE pentru cercetare și inovare Orizont 2020[43] a investit în numeroase proiecte[44] care abordează gestionarea nutrienților și care, în prezent, își produc și implementează rezultatele și inovațiile. Programul Orizont Europa[45] va oferi, de asemenea, sprijin financiar pentru cercetare și inovare în domeniul abordărilor integrate pentru gestionarea și recuperarea nutrienților, precum și pentru protecția apei.

Chiar dacă sunt luate în considerare noi inițiative de combatere a poluării cu nutrienți și sunt disponibile fonduri, primele măsuri necesare pentru abordarea și prevenirea poluării cu nutrienți cauzate de agricultură trebuie întreprinse printr-un nivel mai ridicat de conformitate cu Directiva privind nitrații. Acest lucru este în concordanță cu principiile Tratatului UE, conform cărora ar trebui luate măsuri preventive, daunele aduse mediului ar trebui să fie remediate cu prioritate la sursă, iar poluatorul ar trebui să plătească[46].

37 Comunicarea Comisiei – Un nou Plan de acțiune privind economia circulară Pentru o Europă mai curată și mai competitivă COM/2020/98 final.

38 Fosforul este inclus pe lista UE a materiilor prime critice.

39 Procesul Haber-Bosch utilizat pentru producerea de îngrășăminte minerale cu azot este în prezent unul dintre cei mai mari consumatori de energie și emițători de gaze cu efect de seră la nivel mondial, responsabil de 1,2 % dintre emisiile antropice de CO_2 la nivel mondial.

40 Studiu privind propunerile tehnice pentru utilizarea în condiții de siguranță a gunoiului de grajd prelucrat peste pragul stabilit de directivă pentru zonele vulnerabile la nitrați, JRC (2020).

41 https://www.interregeurope.eu/

42 https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_en

43 https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020

44 https://cordis.europa.eu/

45 https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

46 Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, articolul 191.